

Лисюк Р.М.,
асистент кафедри фармакогнозії і ботаніки
Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького

Михайловська В.В.,
старший лаборант кафедри фармакогнозії і ботаніки
Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького

Бурбан А.-В.В.,
студент
Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького

ПОШУК ПЕРСПЕКТИВНИХ РОСЛИННИХ СУБСТАНЦІЙ ЯК КОМПОНЕНТІВ ЗБОРУ ПРОСТАТОПРОТЕКТОРНОЇ ДІЇ

Проведений аналіз фітотерапевтичних прописів для лікування розладів сечостатевої системи у чоловіків з використанням методики "природної" технології пошуку лікарських засобів (традиційної порівняльної переваги), дозволив встановити у їх складі «ядерну групу» рослинних субстанцій: квіти нагідок лікарських, трава звіробою, супліддя хмелю, трава деревію, кореневища з коренями валеріани лікарської, квіти ромашки, бруньки чорної тополі, листя подорожника великого, корені панакс женьшеню, бруньки / листя берези, квіти бузини, листя м'яти перцевої, трава собачої кропиви. Деякі з вищенаведених видів ЛРС можуть стати основою для розробки складу збору простатопротекторної дії, перспективність чого продемонстровано на прикладах їх застосування при захворюваннях сечостатевої системи.

Ключові слова: простатит, захворювання сечостатевої системи, простатопротектори, фітотерапевтичні прописи, рослинні субстанції, методика "природної" технології пошуку лікарських засобів.

Проведенный анализ фитотерапевтических прописей для лечения расстройств мочеполовой системы у мужчин с использованием методики «естественной» технологии поиска лекарственных средств (традиционного сравнительного преимущества), позволил установить в их составе «ядерную группу» растительных субстанций: цветы ноготков лекарственных, трава зверобоя, соплодия хмеля, трава тысячелистника, корневища с корнями валерианы лекарственной, цветки ромашки, почки черного тополя, листья подорожника большого, корни женьшеня, почки / листья березы, цветки бузины, листья мяты перечной, трава пустырника. Некоторые из вышеприведенных видов ЛРС могут стать основой для разработки состава сбора простатопротекторного действия, перспективность чого продемонстрировано на примерах их применения при заболеваниях мочеполовой системы.

Ключевые слова: простатит, заболевания мочеполовой системы, простатопротектор, фитотерапевтические прописи, растительные субстанции, методика «естественной» технологии поиска лекарственных средств.

The analysis of phytotherapeutic prescriptions for the treatment of the genitourinary system disorders in men, using the method of "natural" technology for the search of drugs (traditional comparative advantage), allowed to establish in their composition a "nuclear group" of herbal substances: Calendulae flos, Hyperici herba, Lupuli flos, Millefolii herba, Valerianae rhizomata et radices, Matricariae flos, Populi gemma, Plantaginis majoris folia, Ginseng radix, Betulae folia / gemma, Sambuci nigrae flos, Menthae piperitae folia, Leonuri herba. Some of the aforementioned medicinal plant materials can become the basis for the development of the herbal collection for prostate health, the promising characters of which are demonstrated by examples of their application in cases of genitourinary system ailments.

Key words: prostatitis, genitourinary system disorders, prostate protection, phytotherapeutic prescriptions, herbal substances, the method of "natural" technology for the search of drugs.

Актуальність. Проблема лікування захворювань передміхурової залози останнім часом набуває все більшої актуальності. Хронічний простатит є одним з найбільш поширених урологічних захворювань у чоловіків.

Фітотерапія має багато суттєвих переваг перед застосуванням синтетичних хімічних препаратів. Лікарські рослини, як правило, добре переносяться хворими, їх можна застосовувати тривалий час (при необхідності терапія продовжується протягом 1-2 років), особливо при хронічних захворюваннях, не спричиняючи гіповітамінозу та дисбактеріозу. Вони добре поєднуються один з одним і можуть впливати на різні органи і системи, що дозволяє лікувати одночасно супутні захворювання [3].

Лікарські рослини є потенційними джерелами засобів для лікування захворювань сечостатевої сис-

теми чоловіків, оскільки практично позбавлені недоліків, властивих для антибіотиків і гормональних препаратів, є активними щодо штамів мікроорганізмів і вірусів, резистентних до антибіотиків і гормональних препаратів. Спектр лікувальної дії рослин на сечостатеву систему чоловіків є широким. У народній медицині різних країн їх застосовують при імпотенції різної етіології, аденомі простати, простатитах, послабленні статевого потягу, слабкій ерекції, пріапізмі, передчасному сім'язверженні, порушенні спермогенезу та інших захворюваннях, що послаблюють чоловічу статеву функцію [2].

Постановка проблеми. Простатопротектори – лікарські препарати, що нормалізують стромально-епітеліальні взаємозв'язки в передміхуровій залозі при її віковому морфогенезі. Проведений нами

аналіз асортименту сучасних простатопротекторів (група G04СХ Державного реєстру лікарських засобів України) свідчить, що більшість ЛЗРП на вітчизняному фармацевтичному ринку представлена препаратами іноземного виробництва у вигляді таблеток і капсул, а збори як лікарська форма номенклатурно відсутня.

Враховуючи вищенаведене, завданням даного дослідження став аналіз фітотерапевтичних прописів [3] для встановлення «ядерної групи» рослинних компонентів та обґрунтування перспективності їх введення у склад збору простатопротекторної дії на прикладі уже відомих в офіційній і народній медицині засобів [2] даних рослинних субстанцій у комплексній терапії розладів сечостатевої системи у чоловіків.

Матеріали і методи: Інформаційний пошук у наукових періодичних виданнях, пошукових наукових баз, монографіях. Застосовано загальноприйнятні методи досліджень: аналізу, систематизації, узагальнення інформаційних даних.

В основу проведеного нами дослідження покладено використання методики "природної" технології пошуку лікарських засобів (традиційної порівняльної переваги), запропонованої Б.П. Громовиком [1], яка ґрунтується на відносно нижчій вартості і використанні традиційних простих підходів та складається з наступних етапів: інформаційний пошук прописів рослинних зборів → аналіз прописів за складністю і частотою родин та рослин → вивчення поєднання рослин у зборах → побудова алгоритму поєднання рослин → формування нових рослинних зборів.

Результати дослідження та їх обговорення: Проведений аналіз фітотерапевтичних прописів [3] для лікування розладів сечостатевої системи у чоловіків з використанням методики "природної" технології пошуку лікарських засобів [1] дозволив встановити «ядерну групу» рослинних субстанцій (у тексті нижче вони наведені за частотою включення до складу прописів), частина з яких може стати основою для розробки складу збору простатопротекторної дії, адже практично усі лікарські рослини даної групи мають достатню ресурсну базу або культивуються у промислових масштабах в Україні.

Медичне застосування нагідок лікарських (*Calendula officinalis*, *Asteraceae*) зумовлено, в основному, їх антисептичною, протизапальною, спазмолітичною і ранозагоювальною дією. У народній медицині настійку нагідок застосовують при конділоматозі уретри і сечового міхура. Мікроклізма з настою сушів'є використовують при колікуліті. У суміші з іншими рослинами квіти календули застосовують при атонії передміхурової залози на тлі хронічного простатиту, чоловічому безплідді, імпотенції, частих поллюціях, гострому простатиті, раку простати і передчасній еякуляції.

У народній медицині відвар і настій трави звіробою (*Hypericum perforatum*, *Hypericaceae*) застосовують при конділоматозі уретри і сечового міхура, нетриманні сечі, як протизапальний і тонізуючий засіб, а також як засіб, що знімає втому; настійку трави звіробою рекомендують приймати при аденومی простати. Препарати звіробою застосовують

при застійних явищах в області малого тазу та імпотенції. Встановлено високу антибактеріальна активність екстрактів із звіробою. Звіробій усуває спазми кровоносних судин, підсилює венозний кровообіг, покращує кровопостачання внутрішніх органів. У суміші з іншими рослинами його застосовують при аденومی простати, атонії простати на тлі хронічного простатиту, чоловічому безплідді, везикуліті, хронічному гломерулонефриті, імпотенції, простатитах, зниженні адекватних ерекцій, підвищеній статевій збудливості і передчасному сім'явипорскуванні. Рослина стимулює діяльність залоз, у зв'язку з чим збільшується вироблення статевих гормонів, зокрема андрогенів; збільшення андрогенів сприяє підвищенню статевої збудливості і сексуальній активності [2].

Препарати хмелю) заспокоюють нервову систему, мають естрогенну активність. Виявлено діуретичний ефект і хорошу лікувальну дію суплідь хмелю при уратному літіазі, безсонні, підвищеному статевому потягу. Настій «шишок» послаблює статеву діяльність, допомагає при запаленні нірок, подразненні сечового міхура, безсонні на фоні підвищеного статевого збудження, при передчасній еякуляції, частих поллюціях і пріапізмі. У народній медицині хміль приймають при піелонефриті, циститі, сечокам'яній хворобі, простатиті, нетриманні сечі, вегето-судинній дистонії. У суміші з іншими рослинами хміль застосовують при атонії простати на тлі хронічного простатиту, при імпотенції, пов'язаній з порушеннями функцій гіпофізу і надниркових залоз, простатитах, сперматореї, хворобливих ерекціях.

Деревій (*Achillea millefolium*, *Asteraceae*) народною медициною застосовується в зборах при сечокам'яній хворобі, нічному нетриманні сечі, нічних поллюціях, запаленні сечового міхура. У суміші з іншими рослинами деревій використовують при сексуальних розладах у чоловіків, аденومی простати, атонії простати на тлі хронічного простатиту, чоловічому безплідді, імпотенції, простатитах, циститах, а також при зниженні адекватних ерекцій і передчасній еякуляції. При хронічному простатиті і колікуліті ефективні мікроклізма з настою трави дерев'ю зі шавлією лікарською [2].

Препарати валеріани лікарської (*Valeriana officinalis*, *Valerianaceae*) призначають при захворюваннях, які супроводжуються нервовим збудженням, безсонням, істерією. Широко використовують валеріану при легких формах неврастенії і психастенії, при вегетоневрозах, неврозах серцево-судинної системи. Її призначають при розладах статевої функції, що виникла на ґрунті вищезазначених захворювань. Препарати валеріани зменшують збудливість ЦНС, причому заспокійлива дія проявляється повільно, але досить стабільно. У хворих зникає відчуття напруженості та підвищена дратівливість, поліпшується сон. У народній медицині валеріану використовують як загальнозміцнюючий засіб. У суміші з іншими рослинами її застосовують при аденومی простати, імпотенції, простатитах, як тонізуючий засіб, при цистоспазмі, підвищеній статевій збудливості, передчасній еякуляції.

Ромашку (*Chamomilla recutita*, *Asteraceae*) включають у збори, які застосовують при хроніч-

них запаленнях сечових шляхів, особливо ниркових каналців і сечового міхура. У суміші з іншими рослинами ромашку використовують також при аденомі простати, шийковому циститі, хронічному гломерулонефриті та простатиті. При хронічному неспецифічному простатиті і колікуліті позитивні результати дають теплі (40 °С) ромашкові мікроклізми, які сприяють згасанню запального процесу, зменшенню больових відчуттів в області промежини та в яєчках, а також ведуть до зникнення частих позивів до сечовипускання [2].

Бруньки чорної тополі (*Populus nigra*, *Salicaceae*) виявляють антисептичні, болезаспокійливі й антиалергічні властивості. З бруньок і листя тополі чорної раніше отримували рідкий екстракт, який вживали при надмірному статевому збудженні, особливо при сперматореї. У народній медицині багатьох країн препарати з бруньок тополі найчастіше застосовують при захворюваннях сечостатевої системи, циститах, нетриманні сечі, хворобливому сечовипусканні (особливо після операцій), хворобах нирок, сперматореї, гіпертрофії передміхурової залози, простатиті. Бруньки приймають внутрішньо як афродізіак. У суміші з іншими рослинами тополі чорну використовують при аденомі простати, везикуліті та простатиті.

У народній медицині відвар, настій і сік листя подорожника великого (*Plantago major*, *Plantaginaceae*) застосовують як тонізуючий засіб при імпотенції, запаленні сечового міхура, нічному нетриманні сечі. У китайській медицині препарати з листя подорожника використовують як сечогінний засіб при захворюванні сечового міхура і сечовивідних шляхів, а також для підвищення статевої активності. У суміші з іншими рослинами подорожник застосовують при аденомі простати, чоловічому безплідді, імпотенції, простатитах, передчасній еякуляції і як тонізуючий засіб [2].

Корені панакс женьшеню (*Panax ginseng*, *Araliaceae*) діють як стимулюючий, тонізуючий і загальнозміцнюючий засіб; сприяють довголіттю, є особливо корисними у похилому віці, при загальній слабкості, втомі, виснаженні, імпотенції, сперматореї, ослабленні статевого потягу, депресивних станах, іпохондрії. Також женьшень рекомендують при безсонні, полноціях, неврастенії, істерії, неврозах. Женьшень – сильний стимулятор ЦНС, підвищує вміст гемоглобіну, чинить позитивний вплив на гонади, процеси збудження і гальмування. Препарати на його основі рекомендовано при кортикальній та спінальній імпотенції, гіпофункції статевих залоз, явищах клімаксу і супутніх розладах вегетативної нервової системи. Препарати женьшеню найбільш ефективні восени і взимку. У суміші з іншими рослинами їх застосовують при імпотенції та як тонізуючий засіб.

Відвар бруньок і листя берези (*Betula pendula*, *Betulaceae*) приймають внутрішньо як сечогінний засіб. Бруньки, листя і сік берези позитивно впливають на обмін речовин в організмі. Спиртові настої бруньок і листя застосовують при хронічних запальних процесах сечового міхура, при сечокам'яній хворобі та хронічних захворюваннях нирок. Настій з молодого листя берези приймають як сечогінний засіб при альбуміурії. У народній медицині різних країн березові бруньки у вигляді відварів і настоїв широко використовують при захворюваннях сечового міхура, сечокам'яній хворобі, нефропатії. Листя застосовуються аналогічно брунькам. У суміші з іншими рослинами березу застосовують при аденомі простати, чоловічому безплідді, хронічному гломерулонефриті, затримці сечі, а також при простатитах, циститах і як загальнозміцнюючий засіб при весняній слабкості [2].

Квітки бузини (*Sambucus nigra*, *Sambucaceae*) застосовують як сечогінний засіб при хворобах нирок, особливо таких, які супроводжуються набряками. У суміші з іншими рослинами бузину чорну застосовують при атонії передміхурової залози на фоні хронічного простатиту, при чоловічому безплідді, хронічному простатиті, імпотенції на тлі цукрового діабету.

М'яту перцеву (*Mentha piperita*, *Lamiaceae*) у суміші з іншими рослинами застосовують в народній медицині при чоловічому безплідді, імпотенції, хворобливих ерекціях і підвищеній статевої збудливості.

Препарати собачої кропиви звичайної (*Leonurus cardiaca*, *Lamiaceae*) діють заспокійливо на ЦНС, покращують роботу серця, знижують артеріальний тиск. Їх застосовують при підвищеній нервовій збудливості, безсонні, істерії, серцево-судинних неврозах, вадах серця, кардіосклерозі. У народній медицині препарати собачої кропиви застосовують при імпотенції, пов'язаній з розладами ЦНС, при надмірній нервовій збудливості, гіпертрофії простати і як діуретичний засіб. Експериментально встановлено, що трава пустирника позитивно впливає при розладах статевої функції у чоловіків. У суміші з іншими рослинами собачу кропиву використовують при аденомі простати, атонії простати на фоні хронічного простатиту, при імпотенції, передчасній еякуляції [2].

Висновки. Проведений аналіз складу прописів рослинних зборів, котрі використовуються у комплексній терапії захворювань сечостатевої системи, дозволив визначити «ядерну групу» рослинних субстанцій, які, враховуючи також і наведені дані щодо особливостей їх застосування при даних нозологіях, заслуговують на особливу увагу як перспективні компоненти при розробці складу збору простатопротекторної дії.

Література:

1. Громовик Б.П. Теоретико-методологічні та прикладні засади логістичного управління фармацевтичними підприємствами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра фарм. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи». – К., 2005. – 32 с.
2. Ефремов А.П., Шрегер А.И. Травник для мужчин. – М.: Асадаль, 1996. – 352 с.
3. Пирогов И. Лечение простатита. – М.: РИПОЛ классик, 2005. – 63 с.

Наукове періодичне видання

МЕДИЧНИЙ ФОРУМ

Науковий журнал

14 (14) 2018

Львів
2018